

8. Держархів Вінницької обл. Ф. 3375. Оп. 2. Спр. 100. Арк. 2, 18.
9. Там само. Спр. 235. Арк. 6, 66, 132.

Валерій Войтович

ДОЛЯ «БУДІВНИКІВ СОЦІАЛІЗМУ» З ШЛИШКІВЕЦЬ

Анотація. На прикладі життя колгоспників села Шлишківці Могилів-Подільського району, автор показує долю багатьох селян України часів сталінського терору 1937-1939 років.

Ключові слова: Шлишківці, колгосп, табори, контр-революційна організація.

Valeriy Voytovych

THE FATE OF THE "BUILDERERS OF SOCIALISM" FROM SHLYSHKIVETS

Abstract. At the end of the collective farmer workers life of the village Shlyshkivtsi, Mohylyv - Podilskyi District, the author shows the fate of many Ukrainian peasants during the Stalinist terror of 1937-1939.

Keywords : Shlyshkivtsi, , collective farm, camp, counter-revolutionary organization.

У 1920-х - 1930-х роках наше Поділля жило за законами більшовицького часу: піднімало господарство, боролосся з хворобами, голодом, неграмотністю. Прийшов час «великого стрибка» і багата селян та міщан організовувалися в колгоспи, артіль, поїхали на заробітки, вливалися «арміями будівників соціалізму» до новобудов Донбасу Уралу, Сибіру[1]. Потреба як у кваліфікованих, так і некваліфікованих робітниках була величезна, адже індустріалізація здійснювалась ударними темпами, до того ж ентузіазм поступово зникав через важкі умови життя і праці, мізерну платню та 12-14- ти годинний робочий день[2]. Плани вчасного введення об'єктів у дію провалювались, а відповідальність за це покладали виключно на «ворожі елементи», «троцькістів», «шкідників» тощо, подальша доля яких - від прораба до партійного секретаря - складалася трагічно.

У другій половині 1930-х років потреба в робочих руках різко зросла. Й. Сталін та його оточення прийшли до остаточного висновку, що дешева, безоплатна, по суті рабська праця мільйонів радянських людей зможе забезпечити виконання їхніх авантюричних планів. Для досягнення цієї мети потрібно було мільйони робітників, селян, спеціалістів «переселити» до виправних таборів. Вирішили це питання досить просто: навішували ярлики «ворогів народу» невинним людям. Швидко була підготовлена нормативно-правова база, визначені категорії працездатного населення і почалася хвиля за хвилею безперервна «чистка» в країні. Чітко налагоджений репресивний апарат держави, спираючись на прийняті постанови і рішення, за кілька довоєнних років відправив в тюрми і табори сотні тисяч селян і

робітників, скалічивши життя кільком поколінням радянських людей. «Трійки» засуджували до страти не тільки через «провину» тих чи інших осіб перед країною соціалізму [3]. Потрібно було прищепити страх, а звідси почуття покори та бажання будь-що вижити й порятувати рідних і близьких навіть за рахунок підлих доносів, наклепів і готовності цькувати всіх тих, на кого вкажуть великий Сталін та виконавці його волі.

У Державному архіві Вінницької області зберігається слідчі справи тисяч арештованих і засуджених жителів сіл і міст Вінниччини. Серед них є справа жителів села Шлишківці Могилів-Подільського району Бачинського Дмитра Дем'яновича (1903 р.н.) та Нагорного Івана Семеновича (1909 р.н.), які працювали ковалями в колгоспі. З слідчої справи видно, що були вони не з куркулів, добре працювали, мали багатодітні сім'ї. Так, сім'я Бачинського складалась з дружини Федори Семенівни 30 років, колгоспниці; синів Івана і Миколи віком 12-ти і 3-х років, дев'ятилітньої Ганни, зовсім маленької Марії, матері 72 років та сестри Зіновії 28 років. Сім'я Нагорного І.С. складалась з дружини Наталії Олексіївни 26 років, колгоспниці, дочок Марії, Надії і Євгенії відповідно восьми, двох і одного року. Причиною арешту і утримання у Могилів-Подільській тюрмі була постанова оперуповноваженого УДБ. Перед тим органи НКВС отримали лист-донос голови сільської ради, в якому йшла мова, що колгоспники Бачинський Д.Д. і Нагорний І.С. у бесідах з односельцями допускали антирадянські вислови, підривали авторитет радянських керівників [4].

За мірками того часу цього було достатньо для арешту. На допитах арештовані визнали свою провину повністю. Єдине, що вони заперечували, це належність до «контрреволюційної» організації. В протоколі допиту Бачинського Д.Д. від 2 липня 1938 року, зазначено: «...в пред'явленому мені звинуваченні, винним визнаю повністю в тому, що я дійсно провадив антирадянську контрреволюційну агітацію проти виборів у Верховну Раду СРСР, а також говорив в наклепницькому дусі проти керівників партії і керівників Радянського уряду». В протоколі допиту від 29 червня 1938 року арештований вказує на те, що після зустрічі виборців м. Могилева-Подільського з кандидатом в депутати Верховної Ради УРСР т. Тимошенка, громадянин Мельник Іван став розповідати про цю зустріч. Цю розповідь слухали жителі села Шлишківці. «Тоді я виступив, - заявив Д. Бачинський, - що нібито я знаю добре т. Тимошенка, що він сам родом із села Бронниці, що Тимошенко з малих років пішов у Бессарабію, згодом вступив у партію і став великою людиною. Продовжуючи свою антирадянську розмову, я до сказаного доповнив, що цього в автобіографії не вказано і приховано від виборців і що автобіографія т. Тимошенка - є брехлива». Він підтверджує, що присутні при цьому «...Нагорний Іван мене підтримав...і сказав, що раз т. Тимошенко С.К. приховав свою автобіографію, то ми можемо не голосувати за т. Тимошенка»[5].

Слідчий так і не зміг довести, що колгоспники є членами «контрреволюційної» організації. Свідки постійно вказували на порядність звинувачених, їх гарну працю в колгоспі. До речі, від

арештованих слідчий вимагав дати наклепницькі свідчення на конкретних людей, проте селяни ухилились від цих дій.

27 вересня 1938 року Вінницький обласний суд в м. Могилів-Подільському, незважаючи на клопотання захисника, виніс такий вирок Д.Д. Бачинському та І. С. Нагорному: «Підсудних .. визнати винними за ст. 54-10 ч. І КК та обрати до них міру кримінального покарання позбавлення волі у виправно-трудових таборах СРСР - Бачинського на вісім років з обмеженнями у правах, згідно ст. 29. п.п. «а, б, в» КК на два роки, Нагорного на п'ять (5) років з обмеженнями в правах на два роки» [6]. Хоча на суді звучало і те, що в підсудних малі діти, і такі строки, - це надмірне покарання, але суддя знав, - менше п'яти-восьми років присуджувати не можна, адже системі потрібні табірники - робітники.

Вирок дуже суворий. Але чому так? Тому, що згідно тогочасного законодавства, засуджені на строк більше трьох років мали відбувати покарання в тюрмах і таборах за межами УРСР. Таким чином, українці ставали «гвинтиками» безжального робочого механізму на просторах СРСР

Колгоспники з Шлишківцеь вижили. Після війни вони повернулися в рідне село: Бачинський Д.Д. - у 1945 році, помер у 1982 році; Нагорний І.С. - у 1947 році , помер у 1981 році. Дмитро Дем'янович та Іван Семенович працювали ковалями в колгоспній кузні. Івана Нагорного односельці називали «рукастий» - за майстерність і відповідальність за свою роботу. Їх реабілітовано посмертно [7].

Сталінська система скалічила життя невинних людей, на довгий час зробила сиротами їх малолітніх дітей. Крім моральних страждань ці люди терпіли скруту, пережили окупацію.

Оцінка діяльності тоталітарних режимів, радянського та нацистського, однозначна: це злочин перед власними народами, вселенський злочин, якому немає і не може бути виправдання і прощення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко П. М. Шляхи поповнення індустріальних будов України робочою силою (середина 20-х -- перша половина 30-х рр.) / П. М. Кравченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія: Вип. 1. Збірник наукових праць. - Вінниця. 1999. - С. 94-95.
2. Там само. - С. 99.
3. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область. - Кн. 1. - Вінниця, 2006. - С. 42-52.
4. ДАВіО, ф.Р-6023, оп. 2, спр. 25741, арк. 1-5.
5. ДАВіО, ф.Р-6023, оп. 2, спр. 25741, арк. 15-18.
6. ДАВіО, ф.Р-6023, оп. 2, спр. 25741, арк. 62-63.
7. ДАВіО, ф.Р-6023, оп. 2, спр. 25741, арк. 91-98, 107.